

Határozatok Tára

A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (negyedik tanács)

2023. november 23.*

„Előzetes döntéshozatal – Fogyasztóvédelem – 93/13/EGK irányelv – A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételek – Fogyasztói hitelszerződés – A 3. cikk (1) bekezdése – Jelentős egyensúlyhiány – A hitel kamatokon kívüli költségei – A 7. cikk (1) bekezdése – Megállapítási kereset – Az eljáráshoz fűződő érdek – A 6. cikk (1) bekezdése – Szerződési feltétel tisztességtelen jellegének megállapítása – Következmények”

A C-321/22. sz. ügyben,

az EUMSZ 267. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet a Sąd Rejonowy dla Warszawy – Śródmieście w Warszawie (varsó-śródmieściei kerületi bíróság, Varsó, Lengyelország) a Bírósághoz 2022. május 5-én érkezett, 2022. február 22-i határozatával terjesztett elő a

ZL,

KU,

KM

és

a **Provident Polska S.A.**

között folyamatban lévő eljárásban,

A BÍRÓSÁG (negyedik tanács),

tagjai: C. Lycourgos tanácselnök, O. Spineanu-Matei (előadó), J.-C. Bonichot, S. Rodin és L. S. Rossi bírák,

főtanácsnok: P. Pikamäe,

hivatalvezető: M. Siekierzyńska tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2023. március 30-i tárgyalásra,

* Az eljárás nyelve: lengyel.

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

- a Provident Polska S.A. képviseletében M. Modzelewska de Raad adwokat, A. Salbert és B. Wodzicki radcowie prawni,
- a lengyel kormány képviseletében B. Majczyna, M. Kozak és S. Żyrek, meghatalmazotti minőségben,
- az Európai Bizottság képviseletében M. Brauhoff és N. Ruiz García, meghatalmazotti minőségben,

a főtanácsnok indítványának a 2023. június 22-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,
meghozta a következő

Ítéletet

- 1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv (HL 1993. L 95., 29. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 1. kötet, 288. o.) 3. cikke (1) bekezdésének, 6. cikke (1) bekezdésének és 7. cikke (1) bekezdésének értelmezésére irányul.
- 2 E kérelmet a ZL, KU és KM, valamint a Provident Polska S.A. között – a ZL, KU és KM által a Provident Polskával, illetve egy másik, az előbbi jogelődjének minősülő társasággal kötött fogyasztói hitelszerződésekben szereplő különféle kikötések érvényessége tárgyában – folyamatban lévő három peres eljárás keretében terjesztették elő.

Jogi háttér

Az uniós jog

- 3 A 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdése a következőképpen rendelkezik:
„Egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel abban az esetben tekintendő tisztességtelen feltételnek, ha a jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyenlőtlenséget idéz elő a fogyasztó kárára.”
- 4 Ezen irányelv 4. cikke kimondja:
„(1) A 7. cikk sérelme nélkül, egy szerződési feltétel tisztességtelen jellegét azon áruk vagy szolgáltatások természetének a figyelembevételével kell megítélni, amelyekre vonatkozóan a szerződést kötötték, és hivatkozással a szerződés megkötésének időpontjában az akkor fennálló összes körülményre, amely a szerződés megkötését kísérte, valamint a szerződés minden egyéb feltételére vagy egy olyan másik szerződés feltételeire, amelytől e szerződés függ.
(2) A feltételek tisztességtelen jellegének megítélése nem vonatkozik sem a szerződés elsődleges tárgyának a meghatározására, sem pedig az ár vagy díjazás megfelelésére az ellenértékként szállított áruval vagy nyújtott szolgáltatással, amennyiben ezek a feltételek világosak és érthetőek.”

5 Az említett irányelv 6. cikkének (1) bekezdése értelmében:

„A tagállamok előírják, hogy fogyasztókkal kötött szerződésekben az eladó vagy szolgáltató által alkalmazott tisztességtelen feltételek a saját nemzeti jogszabályok rendelkezései szerint nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve, és ha a szerződés a tisztességtelen feltételek kihagyásával is teljesíthető, a szerződés változatlan feltételekkel továbbra is köti a feleket.”

6 Ugyanezen irányelv 7. cikkének (1) bekezdése ekként rendelkezik:

„A tagállamok a fogyasztók és a szakmai versenytársak érdekében gondoskodnak arról, hogy megfelelő és hatékony eszközök álljanak rendelkezésre ahhoz, hogy megszüntessék az eladók vagy szolgáltatók fogyasztókkal kötött szerződéseiben a tisztességtelen feltételek alkalmazását.”

7 A 93/13 irányelv 8. cikke a következőket írja elő:

„A tagállamok az ezen irányelv által szabályozott területen elfogadhatnak vagy hatályban tarthatnak a Szerződéssel összhangban lévő szigorúbb rendelkezéseket annak érdekében, hogy a fogyasztóknak magasabb szintű védelmet biztosítsanak.”

A lengyel jog

A polgári törvénykönyv

8 Az 1964. április 23-i ustawa – Kodeks cywilny (polgári törvénykönyvről szóló törvény) (Dz. U. 16. sz., 93. tétel) alapügyek tényállása idején hatályos változata (a továbbiakban: polgári törvénykönyv), az 58. cikkében a következőképpen rendelkezik:

„1. § A törvény megsértésével vagy megkerülésével kötött jogügylet semmis, kivéve ha jogszabály eltérően nem rendelkezik, például azt előírva, hogy a jogügylet érvénytelen rendelkezéseinek helyébe a törvény vonatkozó rendelkezései lépnek.

2. § A társadalmi együttélés szabályaival ellentétes jogügylet semmis.

3. § Ha a jogügyletnek csak egy része semmis, a többi része továbbra is érvényben marad, kivéve ha a körülmények alapján megállapítható, hogy a megsemmisített rendelkezések hiányában a jogügyletre nem került volna sor.”

9 E törvénykönyv 3851. cikkének (1) és (2) bekezdése a következőképpen rendelkezik:

„1. § A fogyasztói szerződés egyedileg meg nem tárgyalt rendelkezései nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve, ha azok a fogyasztó jogait és kötelezettségeit a jó erkölcsbe ütköző és a fogyasztó érdekeit súlyosan sértő módon állapítják meg (jogellenes szerződési feltételek). Ez nem vonatkozik a felek főszolgáltatásaira – különösen az árra vagy a díjazásra – vonatkozó feltételekre, ha azok egyértelműen vannak megfogalmazva.

2. § Ha az (1) bekezdés alapján a szerződés valamely rendelkezése nem jelent kötelezettséget a fogyasztóra nézve, a szerződés többi része továbbra is köti a feleket.”

10 Az említett törvénykönyv 405. cikke előírja:

„Aki másnak rovására jut (jogalap nélkül) vagyoni előnyhöz, köteles az előnyt természetben visszaszolgáltatni, ha ez nem lehetséges, annak értékét kell megtérítenie.”

11 A polgári törvénykönyv 410. cikkének szövege a következő:

„(1) Az előző cikkek rendelkezései különösen a jogalap nélküli szolgáltatásra alkalmazandók.

(2) Jogalap nélküli a szolgáltatás, ha az azt teljesítő személy arra egyáltalán, vagy azon személy tekintetében nem volt köteles, akinek a részére teljesített, vagy ha nyújtásának oka megszűnt, vagy ha a szolgáltatással elérni kívánt célt nem érték el, vagy a szolgáltatási kötelezettséget keletkeztető jogügylet érvénytelen volt, és a szolgáltatást követően sem lett érvényes.”

12 E törvénykönyv 720. cikkének (1) bekezdése szerint:

„A kölcsönszerződéssel a hitelező meghatározott pénzüsszeg vagy kizárólag fajta szerint meghatározott dolog tulajdonjogának az adós részére történő átruházására, az adós pedig ugyanazon pénzüsszeg visszafizetésére, vagy ugyanazon fajtájú, minőségű és mennyiségű dolognak a visszaszolgáltatására vállal kötelezettséget.”

A polgári perrendtartás

13 Az 1964. november 17-i ustawa – Kodeks postępowania cywilnego (a polgári perrendtartásról szóló törvény) (Dz. U. 43. sz., 296. tétel) alapügyek tényállása idején hatályos változata (a továbbiakban: polgári perrendtartás) a 189. cikkében előírja:

„A felperes kérheti a bíróságtól valamely jogviszony vagy jog fennállásának vagy fenn nem állásának megállapítását, feltéve hogy érdeke fűződik az eljáráshoz.”

14 E törvénykönyv 316. cikkének (1) bekezdése értelmében:

„A tárgyalás berekesztését követően a bíróság a tárgyalás berekesztésekor fennálló helyzet alapján hoz ítéletet; különösen, az a tény, hogy valamely követelés az eljárás során vált esedékessé, nem zárja ki a követelés megfizetését elrendelő ítélet meghozatalát.”

A fogyasztói hitelről szóló törvény

15 A 2011. május 12-i ustawa o kredycie konsumenckimnek (a fogyasztói hitelről szóló törvény) (Dz. U. 126. szám, 715. alszám) az alapügyek tényállásának időpontjában hatályos változata a 3. cikkében ekként rendelkezik:

„(1) »Fogyasztói hitelszerződés«: olyan, hitelre vonatkozó szerződés, amelynek összege legfeljebb 255 550 lengyel złoty (PLN) vagy ennek megfelelő, lengyel pénznemtől eltérő pénznemben kifejezett érték, és amelyet a hitelező a tevékenysége körében a fogyasztónak nyújt, vagy arra ígéretet tesz.

(2) Fogyasztói hitelszerződés alatt többek között az alábbiak is értendők:

1. kölcsönszerződés;

[...]

- 16 E törvény alapügyek tényállása idején alkalmazandó változata 30. cikkének (1) bekezdése a következőképpen rendelkezik:

„A fogyasztói hitelszerződésben fel kell tüntetni:

[...]

3. a szerződés időtartamát;

[...]

8. a hitel visszafizetésére vonatkozó szabályokat és határidőket [...]

[...]

Az alapeljárások és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

- 17 ZL, KU és KM fogyasztói hitelszerződéseket kötött a Provident Polskával, illetve egy másik, a Provident Polska jogutódjának minősülő társasággal.
- 18 A ZL-lel 2019. szeptember 11-én kötött szerződés egy 8 100 PLN (hozzávetőleg 1810 euró) összegű, 10%-os éves kamattal nyújtott kölcsönre vonatkozik. E szerződés szerint a visszafizetendő összeget, amely összesen 15 531,73 PLN-t (hozzávetőleg 3473 eurót) tesz ki, 90 héten át, hozzávetőleg heti 172 PLN (hozzávetőleg 38 euró) összegben kellett volna törleszteni.
- 19 A visszafizetendő teljes összeg a 8100 PLN (hozzávetőleg 1810 euró) kölcsönösszege felül az adós által viselt 7431,73 PLN (hozzávetőleg 1662 euró) összegű teljes költséget foglal magában. Ez a teljes költség egyrészt 1275,73 PLN (hozzávetőleg 285 euró) összegű kamatokból, másrészt 6156 PLN (hozzávetőleg 1377 euró) összegű kamaton kívüli költségekből, azaz 4050 PLN (hozzávetőleg 906 euró) „rendelkezésre bocsátási jutalékból”, 40 PLN (hozzávetőleg 9 euró) összegű „előkészítési díjből” és 2066 PLN (hozzávetőleg 462 euró) „rugalmas törlesztési terv díjából” tevődik össze.
- 20 E „rugalmas törlesztési terv”, amelyet az adós köteles volt elfogadni, két részből áll. Egyrészt rögzíti, hogy az adós bizonyos feltételek mellett legfeljebb négy törlesztőrészlet-fizetési határidőt halaszthat, amelyeket a törlesztés rendes időtartamának végére tesznek át, anélkül, hogy megemelnék a kamatokat. Másrészt tartalmazza „a törlesztési kötelezettség fenntartható jellegének garanciáját”, amellyel a hitelező lemond minden, a kölcsönszerződés szerint még esedékes követelésről, arra az esetre, ha az adós e szerződés időtartama alatt elhalálozik.
- 21 Az érintett kölcsönszerződés 6a. pontja szerint a 90 heti törlesztőrészlet címén esedékes összegeket kizárólag készpénzben, a hitelező meghatalmazottjának kezéhez kell megfizetni, annak az adós lakóhelyén tett látogatásai alkalmával.
- 22 A KU-val 2020. október 13-án kötött szerződés egy 6240 PLN (hozzávetőleg 1395 euró) összegű, 7,2%-os éves kamattal nyújtott kölcsönre vonatkozik. Ez az összeg egy 6000 PLN (hozzávetőleg 1342 euró), készpénzben átadott összegből és egy 240 PLN (hozzávetőleg 53 euró) olyan összegből áll, amelynek tekintetében e szerződés pontosítja, hogy azt az adósnak a kölcsönkérelemben

szereplő utasításai szerint egy számlára utalták át. Az említett szerződés szerint a törlesztendő összeg összesen 9450,71 PLN (hozzávetőleg 2113 euró), amelyet 60 héten át, körülbelül 157 PLN (hozzávetőleg 35 euró) összeg megfizetésével kell teljesíteni.

- 23 A törlesztendő teljes összeg a 6240 PLN (hozzávetőleg 1395 euró) kölcsönösszegen felül az adós által viselt 3210,71 PLN (hozzávetőleg 718 euró) összegű teljes költséget foglal magában. Ez a teljes költség egyrészt 385,87 PLN (hozzávetőleg 86 euró) összegű kamatokból, másrészt pedig 2824,84 PLN (hozzávetőleg 632 euró) összegű kamaton kívüli költségekből, azaz 556,96 PLN (hozzávetőleg 125 euró) „rendelkezési bocsátási jutalékból”, 40 PLN (hozzávetőleg 9 euró) összegű „előkészítési díjból” és 2227,88 PLN (hozzávetőleg 498 euró) összegű „rugalmas törlesztési terv díjából” tevődik össze.
- 24 Az említett szerződés előírja, hogy a heti törlesztőrészeket a jelen ítélet 21. pontjában leírtakkal azonos módon kell megfizetni, az adós lakóhelyén.
- 25 A KM-mel 2019. augusztus 7-én kötött szerződés 6000 PLN (hozzávetőleg 1343 euró) összegű, 10 %-os éves kamattal nyújtott kölcsönre vonatkozik. E szerződés szerint a törlesztendő összeg összesen 12 318,03 PLN (hozzávetőleg 2757 euró), amelyet 27 havi részletben kell megfizetni, havonta körülbelül 456 PLN (hozzávetőleg 102 euró) összegben.
- 26 A teljes törlesztendő összeg a 6000 PLN (hozzávetőleg 1343 euró) összegű kölcsönösszegen felül az adós által viselt 6318,03 PLN (hozzávetőleg 1414 euró) teljes költségét is magában foglalja. Ez a teljes költség egyrészt 793,83 PLN (hozzávetőleg 178 euró) összegű kamatokból, másrészt pedig a kamaton kívüli költségekből, azaz egy 4143,15 PLN (hozzávetőleg 927 euró) „rendelkezésre bocsátási jutalékból” és egy 1381,05 PLN (hozzávetőleg 309 euró) összegű „előkészítési díjból” tevődik össze.
- 27 ZL, KU és KM külön-külön kereseteket nyújtottak be a kérdést előterjesztő Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie-hoz (varsó-sródmieščiai kerületi bíróság, Varsó, Lengyelország), a Provident Polskával 2021. április 15-én, május 17-én, illetve szeptember 14-én kötött szerződésekkel kapcsolatban.
- 28 A kérdést előterjesztő bírósághoz benyújtott beadványaik utolsó szakaszában lényegében mindannyian annak megállapítását kérik, hogy a kölcsönszerződésnek a hitel kamatokon felüli költségeire vonatkozó kikötései nem érvényesíthetők velük szemben, mivel e díjak és jutalékok nyilvánvalóan túlértékelt és észszerűtlen jellegük miatt tisztességtelenek. E díjak és jutalékok szerintük aránytalanok a kölcsön összegéhez képest, és valójában a hitelező fő bevételi forrását képezik.
- 29 KU kérelme ezenfelül arra a 240 PLN (hozzávetőleg 53 euró) összegre is vonatkozik, amely az őt érintő kölcsönszerződésben úgy szerepel, mint amelyet az adósnak a kölcsönkérelemben szereplő utasításai szerint egy számlára utaltak át.
- 30 A Provident Polska a ZL, KU és KM kereseteinek elutasítását kéri, és mindegyikükkel szemben viszontkeresetet terjesztett elő, amelyben azt kérte, hogy a bíróság kötelezze őket a kölcsönszerződésben a tekintetükben előírt költségek és jutalékok még meg nem fizetett részének megfelelő összegek ő részére történő megfizetésére. Az alapeljárás felperesei e viszontkeresetek elutasítását kérik.

- 31 A kérdést előterjesztő bíróság először is arra szeretne választ kapni, hogy a 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy az eladónak vagy szolgáltatónak fizetendő díjakat vagy jutalékokat rögzítő feltételek önmagában amiatt is tisztességtelennek nyilváníthatók, hogy e díjak vagy jutalékok az eladó vagy szolgáltató szolgáltatásához képest nyilvánvalóan túlzott mértékűek.
- 32 E tekintetben megjegyzi, hogy az normálisnak tekinthető, hogy valamely hitelintézet a működési költségeit, valamint a nemfizetés kockázatát fedezni kívánja, és haszonszerzésre törekszik. E bíróság szerint azonban úgy tűnik, hogy az alapügyekben a hitelező által – egy viszonylag rövid futamidő vonatkozásában – kialakított díjazás meghaladja ezt a normális mértéket, mivel e díjazás a kölcsönadott összeg tíz százaléka többszörösének felel meg, sőt megközelíti ezen összeget.
- 33 Úgy véli, hogy a „rugalmas törlesztési tervhez” és a „rendelkezésre bocsátási jutalékhoz” kapcsolódó költségek nagyon magasak, és nem felelnek meg a tényleges szolgáltatásnak, az „előkészítési költségek” által fedezett tényleges költségek pedig elhanyagolhatók. Megjegyzi, hogy e költségek, akárcsak a „rendelkezésre bocsátási jutalék”, végső soron kizárólag az érintett kölcsön nyújtásához kapcsolódnak.
- 34 Az alapügyekre vonatkozó adatok, valamint mintegy tíz másik, a kérdést előterjesztő bírósághoz hasonló bírói tanács által hozott határozat alapját képező ügyre vonatkozó adatok vizsgálata arra készíti e bíróságot, hogy fontolóra vegye azt az eshetőséget, hogy az alapeljárás alperesének üzleti modellje nem csupán a kamatokból, hanem a kamatokon kívüli hitelköltségekből származó – általában a kölcsön összegének 70–90%-át kitevő – hasznot eredményező, rövid futamidejű, kisebb összegű kölcsönök nyújtásából áll.
- 35 Egyébiránt a kérdést előterjesztő bíróság megjegyzi, hogy az alapeljárás alperese által nyújtott kölcsönök jelentős része ugyanolyan személyeket érint. E tekintetben úgy véli, hogy köztudott, hogy a rövid lejáratú kölcsönöket felvevő személyek általában a pénzügyeik kezelése terén nehézségekkel küzdő személyek, akik – mivel a bankoktól nem kaphatnak kölcsönt – olyan hitelintézetekhez fordulnak, amelyek nagyon kedvezőtlen feltételek mellett nyújtanak kölcsönöket, és amelyeknek a költségei annyira magasak, hogy az adósok számára gyakran nem marad más megoldás, mint újabb kölcsönt felvenni az előző törlesztése érdekében, amely így egyre fokozódó „adósságspirálba” taszítja őket, amelyben az adósság végül jóval meghaladja az eredetileg felvett kölcsön összegét.
- 36 Másodszor, a kérdést előterjesztő bíróság arra vonatkozóan tesz fel kérdést, hogy összeegyeztethető-e a 93/13 irányelv 7. cikkének (1) bekezdésével és a tényleges érvényesülés elvével a polgári perrendtartás 189. cikke és 316. cikkének (1) bekezdése, ahogyan e rendelkezéseket a Sąd Najwyższy (Legfelsőbb Bíróság, Lengyelország) értelmezi.
- 37 A polgári perrendtartás e rendelkezéseinek megfelelően a megállapítási keresetet csak akkor lehet befogadni, ha a felperes bizonyítja, hogy érdeke fűződik az eljáráshoz, és ez az érdek a jogvita elbírálásáig fennáll. A kérdést előterjesztő bíróság kifejti, hogy a Sąd Najwyższy (legfelsőbb bíróság) ítélkezési gyakorlata szerint ilyen érdek akkor áll fenn, ha a jogi helyzet tisztázását objektíven nézve kétségek támasztják alá, és e tisztázásra szükség van. Ez többek között kizárt olyankor, ha valamely jog megfelelőbb védelme más bírósági eljárással is elérhető, például azért, mert e jogot megsértették, amely önmagában is védelemre érdemes ügykezeléshez való jogot keletkeztet.

- 38 Egy adós esetében a kötelezettség terjedelmének, sőt fennállásának megállapításához fűződő érdek mindaddig fennáll, amíg a hitelező nem követelte tőle e kötelezettség teljesítését. Amennyiben e teljesítést követelték, az adósnak az e teljesítésre kötelezés iránti kérelemre vonatkozó eljárás keretében kell gondoskodnia a védekezéséről. Hasonlóképpen, ha az adós olyan kötelezettség teljesítéseként fizetett meg valamely összeget, amelyet kétségesnek tart, a megállapítási keresetnél szélesebb körű keresetindítási joggal, nevezetesen a jogalap nélkül megfizetett összeg visszakövetelése iránti keresettel élhetne.
- 39 A kérdést előterjesztő bíróság kérdése abból ered, hogy még ha a fogyasztó bizonyítja is a szerződés vagy annak egyes részei alkalmazhatatlanságát vagy érvénytelenségét, megállapítási keresetét el kell utasítani, ha nem bizonyítja az eljáráshoz fűződő érdekét. Ezenkívül e fogalom jogi meghatározásának hiánya eltéréseket idézhet elő az e tekintetben hozott határozatok között, következésképpen bizonytalanságot teremthet a fogyasztók számára, ami miatt elbizonytalanodhatnak azt illetően, hogy keresetet indítsanak-e az eladóval vagy szolgáltatóval kötött szerződés feltételei tisztességtelen jellegének megállapítása iránt, tekintettel arra a kockázatra, hogy e keresetet az eljáráshoz fűződő érdek hiánya miatt elutasítják, és ezért viselniük kell annak költségeit.
- 40 Végül harmadszor, a kérdést előterjesztő bíróság arra szeretne választ kapni, hogy az arányosság elvével és a jogbiztonság elvével ellentétes-e a ZL és KU által kötött szerződéseknek azon kikötés érvénytelensége miatti megsemmisítése, amely szerint a heti törlesztések csak készpénzben, a Provident Polska meghatalmazottjának közreműködésével teljesíthetők, annak az adós lakóhelyén tett látogatásai alkalmával. Ez a feltétel ugyanis – álláspontja szerint – tisztességtelen, mivel nem jelent előnyt az adós számára, hanem akadályozza abban, hogy a heti törlesztéseket szokásos banki átutalás útján teljesítse, és az csupán azzal magyarázható, hogy a hitelező így érzelmileg nyomást tud gyakorolni az adósra. Következésképpen az említett kikötés szerinte nem köti ez utóbbit.
- 41 A kérdést előterjesztő bíróság e tekintetben kifejti, hogy a kölcsön törlesztésének részletes szabályait meghatározó feltétel tisztességtelen elemének törlése lényegében e feltétel tartalmának a felülvizsgálatával lenne egyenértékű, és ily módon e feltétel egészét úgy kellene tekinteni, mint amely nem köti a fogyasztót. Márpedig az említett kikötés hiányában az érintett szerződéseket innentől kezdve nem lehetne teljesíteni, mivel azok nem tartalmazzanak semmilyen rendelkezést a törlesztés részletes szabályaira vonatkozóan, és azokat nem lehet úgy értelmezni, mint amelyek megengedik a banki átutalás útján történő törlesztést, mivel a felek ki akarták zárni ezt a törlesztési módot. Egyébként szerinte a nemzeti jog diszpozitív rendelkezései nem alkalmazhatók, mivel az érintett szerződések teljesítésének lehetetlensége nem teszi ki az érintett fogyasztókat különösen káros következményeknek, mivel ebben az esetben ők kizárólag a kölcsön tőkeösszegét lennének kötelesek visszafizetni.
- 42 E körülmények között határozott úgy a Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie (varsó-śródmieščiai kerületi bíróság, Varsó), hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjeszti a Bíróság elé:
- „1) Úgy kell-e értelmezni a 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdését, hogy az lehetővé teszi olyan feltétel tisztességtelen feltételnek minősítését, amely az eladó vagy szolgáltató részére az általa kínált szolgáltatáshoz képest aránytalanul magas díjat vagy jutalékot biztosít?

- 2) Úgy kell-e értelmezni a 93/13 irányelv 7. cikkének (1) bekezdését és a tényleges érvényesülés elvét, hogy azokkal ellentétesek azok a nemzeti rendelkezések vagy azok bírósági értelmezése, amely szerint a fogyasztó eljáráshoz fűződő érdeke szükséges követelménye annak, hogy a fogyasztó által az eladóval vagy szolgáltatóval szemben, a tisztességtelen feltételeket tartalmazó szerződés vagy szerződésrész érvénytelennek vagy hatálytalannak nyilvánítása iránt indított keresetének helyt adjanak?
- 3) Úgy kell-e értelmezni a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdését, valamint a tényleges érvényesülés, az arányosság és a jogbiztonság elvét, hogy azok lehetővé teszik annak megállapítását, hogy az olyan kölcsönszerződés, amelynek a kölcsön törlesztési módjáról rendelkező egyetlen szerződési feltételét tisztességtelen szerződési feltételnek nyilvánították, e feltétel kihagyását követően nem maradhat fenn, és ezért érvénytelen?”

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

Az első kérdésről

- 43 Első kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra szeretne választ kapni, hogy a 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy tisztességtelen jellegű lehet az eladó vagy szolgáltató és a fogyasztó között létrejött kölcsönszerződés azon kamatokon kívüli költségeire vonatkozó feltétel, amely az utóbbi által az ellenértékként nyújtott szolgáltatáshoz képest nyilvánvalóan aránytalan összegű díj vagy jutalék megfizetését írja elő.
- 44 Emlékeztetni kell arra, hogy a 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdése szerint az egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel abban az esetben tekintendő tisztességtelennek, ha a jóhiszeműség követelményével ellentétben a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben jelentős egyensúlyhiányt idéz elő a fogyasztó kárára.
- 45 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az ilyen jelentős egyensúlyhiány fennállásának vizsgálata nem korlátozódhat olyan, kvantitatív gazdasági értékelésre, amely egyrészt a szerződés tárgyát képező ügylet teljes összegének, másrészt az említett szerződéses feltétellel a fogyasztóra hárított költségeknek az összevetésén alapul. A jelentős egyensúlyhiány ugyanis eredhet önmagában abból, hogy kellően súlyos mértékben sérül a fogyasztónak mint szerződéses félnek az alkalmazandó nemzeti rendelkezések szerinti jogi helyzete, akár úgy, hogy szűkebbé válik azon jogok tartalma, amelyek e rendelkezések alapján a szerződésből fakadóan megilletik, akár úgy, hogy korlátozzák e jogok gyakorlását, akár úgy, hogy olyan további kötelezettséggel terhelik, amelyet a nemzeti szabályok nem írnak elő [(2019. október 3-i Kiss és CIB Bank ítélet, C-621/17, EU:C:2019:820, 51. pont; 2023. március 16-i Caixabank [Hitelszerződés-kötési díj], C-565/21, EU:C:2023:212, 51. pont).
- 46 Ezen ítélkezési gyakorlatból következik, hogy a nemzeti bíróság, amennyiben megállapítja, hogy a kvantitatív gazdasági értékelés nem mutat ki jelentős egyensúlyhiányt, nem korlátozhatja vizsgálatát csupán erre az értékelésre. Ilyen esetben a kérdést előterjesztő bíróságnak meg kell vizsgálnia, hogy az ilyen egyensúlyhiány nem valamely más tényező, például a nemzeti jogból eredő jog korlátozás vagy az e jogban elő nem írt további kötelezettség eredményeként alakult-e ki.
- 47 Ezzel szemben, ha a kvantitatív gazdasági értékelés jelentős egyensúlyhiányt mutat ki, azt anélkül is meg lehet állapítani, hogy szükség lenne további elemek vizsgálatára. Hitelszerződés esetében többek között akkor lehet ilyen megállapítást tenni, ha a kamatokon kívüli költségek ellenében

- nyújtott szolgáltatások észérvek alapján nem sorolhatók a szerződés megkötése vagy kezelése keretében nyújtott szolgáltatások körébe, vagy ha a kölcsön nyújtásának és kezelésének költségei címén a fogyasztóra terhelt összegek nyilvánvalóan aránytalannak tűnnek a kölcsönadott összeghez képest. A kérdést előterjesztő bíróságnak e tekintetben figyelembe kell vennie a többi szerződési feltétel hatását annak eldöntéséhez, hogy az említett feltételek jelentős egyensúlyhiányt idéznek-e elő az adós kárára (lásd ebben az értelemben: 2020. szeptember 3-i Profi Credit Polska ítélet, C-84/19, C-222/19 és C-252/19, EU:C:2020:631, 95. pont).
- 48 A jelen ügyben a kérdést előterjesztő bíróság kétségeit fejezi ki azzal kapcsolatban, hogy arányos-e az alapügy felpereseinek kölcsönadott összeg és az őket terhelő, kamatokon kívüli költségek teljes összege, mivel ez utóbbi összeg nyilvánvalóan aránytalannak tűnik mind a hitelnyújtással és -kezeléssel általában együtt járó szolgáltatásokhoz, mind pedig a nyújtott hitelek összegéhez képest. Az előző pontban felidézett ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy az ilyen megállapítás a felek szerződésből eredő jogaiban és kötelezettségeiben a 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdése értelmében vett jelentős egyensúlyhiányt idézhet elő.
- 49 Mindemellett a kérdést előterjesztő bíróság feladata annak előzetes vizsgálata, hogy a szóban forgó, a hitel kamatokon felüli költségeire vonatkozó szerződési feltételek esetlegesen tisztességtelen jellegének vizsgálata nem kizárt-e a 93/13 irányelv 4. cikkének (2) bekezdése értelmében.
- 50 E rendelkezés szerint ugyanis, tekintettel ezen irányelv 8. cikkére, a feltételek tisztességtelen jellegének megítélése nem vonatkozik sem a szerződés elsődleges tárgyának a meghatározására, sem pedig az ár vagy díjazás megfelelésére az ellenértékként szállított áruval vagy nyújtott szolgáltatással, amennyiben ezek a feltételek világosak és érthetőek.
- 51 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a kölcsön vagy hitel vizsgálatához, nyújtásához vagy kezeléséhez kapcsolódó szolgáltatások, illetve a hitelezőnek az e kölcsön vagy hitel nyújtásához szorosan kapcsolódó más hasonló szolgáltatásainak díjazását fedező jutalék nem tekinthető a hitelszerződésből eredő fő kötelezettségek körébe tartozónak (lásd ebben az értelemben: 2023. március 16-i Caixabank [Hitelszerződés-kötési díj] ítélet, C-565/21, EU:C:2023:212, 22. és 23. pont).
- 52 A fogyasztó által a hitelezőnek fizetendő ellenértékre vonatkozó, vagy a fogyasztó által a hitelezőnek fizetendő tényleges árat befolyásoló feltételek viszont főszabály szerint a 93/13 irányelv 4. cikke (2) bekezdésében foglalt feltételek második kategóriájába tartoznak azon kérdést illetően, hogy a szerződésben kikötött ellenérték vagy ár összege megfelel-e a hitelező által ellenértékként nyújtott szolgáltatásnak (lásd ebben az értelemben: 2019. október 3-i Kiss és CIB Bank ítélet, C-621/17, EU:C:2019:820, 35. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 53 A lengyel kormány ugyanakkor előadja, hogy a polgári törvénykönyv 3851. cikkének (1) bekezdése, amely a 93/13 irányelv 4. cikke (2) bekezdésének a lengyel jogba való átültetését képezi, lehetővé teszi az ár és a szolgáltatás közötti kapcsolat vizsgálatát, amennyiben olyan feltételekről van szó, amelyek nem kapcsolódnak a felek főszolgáltatásaihoz, és ezáltal szélesebb körű védelmet biztosít a fogyasztó számára. Márpedig, mivel egy ilyen nemzeti rendelkezés valójában szűkebb terjedelmet biztosít az említett 4. cikk (2) bekezdésében foglalt kivételnek, azáltal, hogy lehetővé teszi az ezen irányelv hatálya alá tartozó szerződési feltételek esetlegesen tisztességtelen jellegének szélesebb körű vizsgálatát – aminek ellenőrzése a kérdést előterjesztő bíróság feladata –, az az említett irányelv által követett fogyasztóvédelmi cél eléréséhez járul hozzá, és a tagállamok számára az irányelv 8. cikke által biztosított azon lehetőség körébe tartozik, hogy a

fogyasztók magasabb szintű védelmének biztosítása érdekében szigorúbb rendelkezéseket fogadjanak el vagy tartsanak fenn (lásd ebben az értelemben: 2020. szeptember 3-i Profi Credit Polska ítélet, C-84/19, C-222/19 és C-252/19, EU:C:2020:631, 83–85. pont).

- 54 Egyébiránt, ha az ilyen feltétel tisztességtelen jellegére amiatt hivatkoznak a nemzeti bíróság előtt, hogy a hitelező valójában nem nyújt olyan szolgáltatást, amely az e kikötésben előírt jutalék ellenértékének minősülhetne, az így felvetett kérdés nem arra vonatkozik, hogy e jutalék összege megfelel-e valamely szolgáltatásnak, és így nem tartozik a 93/13 irányelv 4. cikke (2) bekezdésének hatálya alá (lásd ebben az értelemben: 2015. február 26-i Matei ítélet, C-143/13, EU:C:2015:127, 70. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 55 Ezenkívül a nemzeti bíróság feladata annak vizsgálata, hogy a fogyasztót tájékoztatták-e az említett jutalék megfizetését alátámasztó indokokról (lásd ebben az értelemben: 2019. október 3-i Kiss és CIB Bank ítélet, C-621/17, EU:C:2019:820, 41. pont).
- 56 Végül meg kell állapítani, hogy a 93/13 irányelv 4. cikkének (2) bekezdésében szereplő kizárás semmi esetre sem érinti az e rendelkezés által előírt átláthatósági követelmény tiszteletben tartását, amelynek terjedelme megegyezik az ezen irányelv 5. cikkében említett követelménnyel, és azt úgy kell érteni, mint amely nemcsak azt írja elő, hogy az érintett feltételnek nyelvtani szempontból érthetőnek kell lennie a fogyasztó számára, hanem azt is, hogy e fogyasztó pontos és érthető szempontok alapján értékelhesse a számára ebből eredő gazdasági következményeket (lásd ebben az értelemben: 2019. október 3-i Kiss és CIB Bank ítélet, C-621/17, EU:C:2019:820, 36. és 37. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 57 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy anélkül, hogy a hitelezőnek a szerződésben részleteznie kellene az egyes szerződési feltételekben meghatározott díjak vagy jutalékok ellenében nyújtott valamennyi szolgáltatás jellegét, egyrészt fontos, hogy a ténylegesen nyújtott szolgáltatások jellege észérvek alapján érthető vagy levezethető legyen a szerződés egészéből, másrészt pedig az, hogy a fogyasztó ellenőrizhesse, hogy nincs-e átfedés a különböző költségek vagy a rá terhelt szolgáltatások között. E vizsgálatot a releváns ténybeli elemek egészére tekintettel kell elvégezni, amelyek között nemcsak az érintett szerződés feltételei, hanem a hitelező által a szerződés megtárgyalása során rendelkezésre bocsátott hirdetés és tájékoztatás is szerepel (lásd ebben az értelemben: 2019. október 3-i Kiss és CIB Bank ítélet, C-621/17, EU:C:2019:820, 44. és 45. pont).
- 58 Ebből következik, hogy ha a kérdést előterjesztő bíróságnak azt kell megállapítania, hogy az érintett feltételek nincsenek világosan és érthetően megfogalmazva, akkor is mindenképpen értékelni kell azok esetleges tisztességtelen jellegét, még akkor is, ha e bíróság egyébként úgy ítéli meg, hogy e feltételek a szerződés fő tárgyának képezik a részét, vagy a vitatott tények körébe tartoznak az áraknak vagy a díjazásnak az ellentételezéseként nyújtott szolgáltatásokhoz viszonyított megfelelőségét illetően (lásd ebben az értelemben: 2015. február 26-i Matei ítélet, C-143/13, EU:C:2015:127, 72. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 59 A fenti megfontolások összességére tekintettel az első kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 93/13 irányelv 3. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy amennyiben az eladó vagy szolgáltató és a fogyasztó között létrejött kölcsönszerződés kamatokon kívüli költségeire vonatkozó feltétel esetlegesen tisztességtelen jellegének vizsgálata ezen irányelv 8. cikkével összefüggésben értelmezett 4. cikkének (2) bekezdése értelmében nem kizárt, az ilyen feltétel tisztességtelen jellege megállapítható annak figyelembevételével, hogy e feltétel e fogyasztó részéről az ellenértékként nyújtott szolgáltatáshoz képest nyilvánvalóan aránytalan összegű díj vagy jutalék megfizetését írja elő.

A második kérdésről

- 60 Második kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy a 93/13 irányelv 7. cikkének (1) bekezdését a tényleges érvényesülés elvére figyelemmel úgy kell-e értelmezni, hogy azzal ellentétes az olyan – az ítélkezési gyakorlat által meghatározott módon értelmezett – nemzeti szabályozás, amely ahhoz, hogy helyt lehessen adni a fogyasztó által az eladóval vagy szolgáltatóval kötött szerződésben szereplő tisztességtelen feltétel alkalmazhatatlanságának megállapítása iránt indított keresetnek, megköveteli az eljáráshoz fűződő érdek fennállásának bizonyítását, mivel úgy tekintik, hogy az ilyen érdek hiányzik, ha a fogyasztónak lehetősége van a jogait jobban védő, más típusú keresetet is indítani, vagy erre az alkalmazhatatlanságra a fogyasztó hivatkozhat saját védelmében az ellene ezen eladó vagy szolgáltató által e szerződéses feltétel alapján indított teljesítésre kötelezés iránti keresettel szemben benyújtott viszontkeresetben is.
- 61 Előjáróban emlékeztetni kell arra, hogy a tárgyra vonatkozó kifejezett uniós szabályozás hiányában a fogyasztók védelmének a 93/13 irányelvben előírt megvalósítása részletes szabályai, a tagállamok eljárási autonómiájának elve alapján, ez utóbbiak belső jogrendjébe tartoznak. E szabályok azonban nem lehetnek kedvezőtlenebbek, mint a hasonló belső jellegű esetekre vonatkozó szabályok (az egyenértékűség elve), és nem tehetik a gyakorlatban lehetetlenné vagy rendkívül nehézvé az uniós jogrend által biztosított jogok gyakorlását (a tényleges érvényesülés elve) (2023. július 13-i CAJASUR Banco ítélet, C-35/22, EU:C:2023:569, 23. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 62 Ennélfogva – e két elv tiszteletben tartása mellett – a tisztességtelen feltételek alkalmazhatatlanságának megállapítására irányuló kereset keretében a fogyasztó eljáráshoz fűződő érdekének, valamint az ilyen kereset költségei viselésének kérdése a tagállamok eljárási autonómiájának körébe tartozik.
- 63 Közelebbről, az ezen elvek közül az előzetes döntéshozatal iránti kérelemben egyedülként említett tényleges érvényesülés elvét illetően meg kell állapítani, hogy minden esetben, amikor felmerül a kérdés, hogy egy nemzeti eljárási rendelkezés lehetetlenné vagy rendkívül nehézvé teszi-e az uniós jog alkalmazását, ezt annak figyelembevételével kell megvizsgálni, hogy milyen egy adott rendelkezésnek az eljárás egészében betöltött helye, hogy hogyan zajlik az eljárás, és melyek az eljárás sajátosságai a különböző nemzeti fórumok előtt. Ebből a szempontból adott esetben azon elveket is figyelembe kell venni, amelyek a nemzeti bírósági rendszer alapjául szolgálnak, mint például a védelemhez való jog, a jogbiztonság elve, valamint az eljárás szabályos lefolytatásának elve (2023. július 13-i CAJASUR Banco ítélet, C-35/22, EU:C:2023:569, 25. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 64 Egyébként, az eladókkal vagy szolgáltatókkal szemben kiszolgáltatott helyzetben lévő fogyasztók védelméhez fűződő közérdek jellegére és fontosságára tekintettel a 93/13 irányelv – amint az a huszonnegyedik preambulumbekkezdésével összefüggésben értelmezett 7. cikkének (1) bekezdéséből következik – arra kötelezi a tagállamokat, hogy rendelkezzenek megfelelő és hatékony eszközökről annak érdekében, hogy megszüntessék az eladók vagy szolgáltatók fogyasztókkal kötött szerződéseiben a tisztességtelen feltételek alkalmazását (2023. július 13-i CAJASUR Banco ítélet, C-35/22, EU:C:2023:569, 22. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

- 65 Így az említett irányelv feljogosítja a fogyasztót arra, hogy bírósághoz forduljon az eladó vagy szolgáltató által vele kötött szerződésben szereplő valamely feltétel tisztességtelen jellegének megállapítása és e feltétel alkalmazásának mellőzése érdekében (2020. július 16-i Caixabank és Banco Bilbao Vizcaya Argentaria ítélet, C-224/19 és C-259/19, EU:C:2020:578, 98. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 66 Ezenkívül a tagállamok azon kötelezettsége, hogy olyan eljárási szabályokat állapítsanak meg, amelyek lehetővé teszik a jogalanyok 93/13 irányelvből eredő jogai tiszteletben tartásának biztosítását a tisztességtelen feltételek alkalmazásával szemben, magában foglalja a Charta 47. cikkében szintén kimondott hatékony bírói jogvédelem követelményét. E védelemnek ki kell terjednie többek között az uniós jogra alapított keresetekre vonatkozó eljárási szabályok meghatározására. A fogyasztók védelme azonban nem abszolút jellegű. Így az, hogy egy adott különös eljárásnak bizonyos eljárási követelményei vannak, amelyeket a fogyasztónak a jogai érvényesítéséhez tiszteletben kell tartania, nem jelenti azt, hogy a fogyasztó ne részesülne hatékony bírói jogvédelemben (lásd ebben az értelemben: 2018. május 31-i Sziber ítélet, C-483/16, EU:C:2018:367, 49. és 50. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 67 E tekintetben meg kell állapítani, hogy az eljáráshoz fűződő érdek fennállása minden bírósági keresetindítás lényeges és elsődleges feltételét képezi (2017. november 23-i Bionorica és Diapharm kontra Bizottság ítélet, C-596/15 P és C-597/15 P, EU:C:2017:886, 83. pont). Annak elkerülése érdekében, hogy a bíróságokat túlterheljék olyan keresetekkel, amelyek valójában jogi tanácsadásra irányulnak, az eljáráshoz fűződő érdek követelménye a megfelelő igazságszolgáltatáshoz fűződő általános érdeket szolgálja, és elsőbbséget élvez az egyéni érdekekkel szemben (lásd analógia útján: 2018. május 31-i Sziber ítélet, C-483/16, EU:C:2018:367, 51. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 68 Következésképpen, amint arra a főtanácsnok az indítványának 30–32. pontjában lényegében rámutatott, meg kell állapítani, hogy az ilyen követelmény főszabály szerint jogszerű.
- 69 Az eljárási szabályok csak akkor lennének aránytalan kihatással a fogyasztó hatékony bírói jogvédelemhez való jogára, ha annyira bonyolultak lennének, és oly nehéz követelményeket támasztanának, hogy e szabályok túllépnék a céljuk eléréséhez szükséges mértéket (lásd ebben az értelemben: 2018. május 31-i Sziber ítélet, C-483/16, EU:C:2018:367, 52. pont), következésképpen ellentétesek lennének a tényleges érvényesülés elvével, mivel rendkívül nehezé tennék a 93/13 irányelv által a fogyasztókra ruházott jogok gyakorlását.
- 70 A jelen ügyben a Bíróság rendelkezésére álló iratokból kiderül, hogy a fogyasztók, akik az alapeljárás felperesei, már részben teljesítették az érintett feltételekben megállapított kötelezettségeket, amikor kereseteket indítottak azok tisztességtelen jellegének megállapítása iránt. Ebben az összefüggésben úgy tűnik, hogy a kérdést előterjesztő bíróság jelzi, hogy a nemzeti jog releváns, a nemzeti ítélkezési gyakorlat szerint értelmezett rendelkezéseire tekintettel az eléje terjesztett megállapítási kereseteket az eljáráshoz fűződő érdek hiánya miatt el kellene utasítania, a fogyasztókat pedig e keresetek költségeinek viselésére kellene köteleznie, két ok miatt.
- 71 Először is, amennyiben valaki már – a jelen esetben részben – teljesített egy szerződéses kötelezettséget, az e kötelezettség fennállása hiányának megállapítása iránti eljáráshoz fűződő érdek hiánya abból ered, hogy e személy a jogait megfelelőbb módon védőnek tekintett keresettel, azaz a jogalap nélkül megfizetett összegek visszakövetelése iránti kereset megindítására vonatkozó lehetőséggel (is) rendelkezik, amelynek keretében kérheti, hogy a másik szerződő felet kötelezzék a vitatott kötelezettség teljesítése során megfizetett összegek visszatérítésére.

- 72 Másodszor, ha valaki egy olyan kötelezettség fennállását vitatja, amelyet még nem teljesített, még részben sem, elveszítené a megállapításhoz fűződő érdekét, amennyiben szerződéses partnere e kötelezettség teljesítésének kikényszerítése érdekében keresetet, a jelen esetben viszontkeresetet indít, mivel az érintett kötelezettség meglétének hiányára az e szerződéses partner keresetével szembeni védekezése keretében hivatkozhat.
- 73 A lengyel kormány ugyanakkor vitatja, hogy a Sąd Najwyższy (legfelsőbb bíróság) polgári perrendtartás 189. cikkének és 316. cikke (1) bekezdésének alkalmazására vonatkozó ítélkezési gyakorlata a kérdést előterjesztő bíróság által leírt implikációkat foglalja magában. Emlékeztetni kell azonban arra, hogy az előzetes döntéshozatal keretében a Bíróságnak nem feladata, hogy nemzeti rendelkezések értelmezése tárgyában állást foglaljon, vagy hogy eldöntse, a nemzeti bíróság helyesen értelmezi-e vagy alkalmazza-e azokat, mivel az ilyen értelmezés ez utóbbi kizárólagos hatáskörébe tartozik (lásd ebben az értelemben: 2020. november 25-i Sociálna poistovňa ítélet, C-799/19, EU:C:2020:960, 44. és 45. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat). A kérdést előterjesztő bíróság által adott leírás alapján tehát a következő megállapítások tehetők.
- 74 A jelen ítélet 71. pontjában említett első esetben, amint arra a főtanácsnok az indítványának 41. pontjában rámutatott, a fogyasztónak a szerződési feltételek tisztességtelen jellegének megállapítása iránti keresetét az adott eljáráshoz fűződő érdek, de nem mindennemű eljáráshoz fűződő érdek hiánya miatt elutasítani, és a fogyasztót a költségek viselésére kötelezni azzal az indokkal, hogy érdekeit jobban tudná érvényesíteni egy más típusú jogorvoslattal, azzal lenne egyenértékű, mintha a fogyasztóknak a 93/13 irányelv által megvalósítani kívánt védelmet biztosító eljárásokba egy olyan bonyolult, nehézkes, költséges és jogi bizonytalansággal terhelt forrást építenénk be, amely visszatarthatja őket az ezen irányelvből eredő jogaik érvényesítésétől, sértve ezzel a hatékony érvényesülés elvét.
- 75 Ezenkívül, amint azt a főtanácsnok indítványának ugyanezen pontjában hangsúlyozta, olyan kontextusban, mint az alapügyek kontextusa, a megfelelő igazságszolgáltatáshoz fűződő közérdekkel, különösen az eljárásgazdaságosság követelményével ellentétes a fogyasztó megállapítás iránti keresetének elutasítása és a fogyasztó arra való kötelezése, hogy indítson a jogait megfelelőbb módon védő keresetet, miközben a kérdést előterjesztő bíróságnak mindenképpen meg kell vizsgálnia az ezen megállapítási kereset tárgyát képező jogi problémát az eladó vagy szolgáltató által benyújtott viszontkereset keretében.
- 76 Végül, amennyiben úgy kell tekinteni, hogy a második kérdés a jelen ítélet 72. pontjában említett azon második esetre is vonatkozik, amikor a fogyasztó, miután valamely szerződési feltétel tisztességtelen jellegének megállapítása iránti keresetet indított, az eljárás során veszíti el az eljáráshoz fűződő érdekét, mivel az eladó vagy szolgáltató viszontkeresetet indít az e kikötésben megállapított kötelezettségek teljesítése iránt, a fogyasztó keresetének elutasítása és a fogyasztónak a költségek viselésére való kötelezése, függetlenül az említett tisztességtelen feltétel tisztességtelen jellegének esetleges megállapításától, még inkább indokolatlan pénzügyi kockázatot terhelne rá, mivel e kockázat kizárólag az eladó vagy szolgáltató eljárási kezdeményezésétől függne. Márpedig a fogyasztó keresetindítással kapcsolatos költségei megosztásának a sorsát az eladó vagy szolgáltató ilyen kezdeményezésétől tenni függővé visszatarthatná a fogyasztót attól a jogától, hogy bírósághoz forduljon valamely szerződési feltétel tisztességtelen jellegének megállapítása és alkalmazásának mellőzése érdekében, ami sértene a tényleges érvényesülés elvét (lásd ebben az értelemben: 2020. július 16-i Caixabank és Banco Bilbao Vizcaya Argentaria ítélet, C-224/19 és C-259/19, EU:C:2020:578, 98. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

77 A fenti megfontolások egészére tekintettel a második kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 93/13 irányelv 7. cikkének (1) bekezdését a tényleges érvényesülés elvére figyelemmel úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes az olyan – az ítélkezési gyakorlat által meghatározott módon értelmezett – nemzeti szabályozás, amely ahhoz, hogy helyt lehessen adni a fogyasztó által az eladóval vagy szolgáltatóval kötött szerződésben szereplő tisztességtelen feltétel alkalmazhatatlanságának megállapítása iránt indított keresetnek, megköveteli az eljáráshoz fűződő érdek fennállásának bizonyítását, mivel úgy tekintik, hogy az ilyen érdek hiányzik, ha a fogyasztónak lehetősége van jogalap nélkül megfizetett összegek visszatérítése iránti keresetet is indítani, vagy erre az alkalmazhatatlanságra a fogyasztó hivatkozhat saját védelmében az ellene ezen eladó vagy szolgáltató által e szerződéses feltétel alapján indított teljesítésre kötelezés iránti keresettel szemben benyújtott viszontkeresetben is.

A harmadik kérdéstről

78 Harmadik kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdését a tényleges érvényesülés, az arányosság és a jogbiztonság elvével összefüggésben úgy kell-e értelmezni, hogy azzal ellentétes, ha az eladó vagy szolgáltató és a fogyasztó között létrejött kölcsönszerződést semmisnek nyilvánítják olyan esetben, ha megállapítást nyer, hogy e szerződésnek csak az időszakos törlesztőrészek megfizetésének konkrét módjait meghatározó feltétele tisztességtelen, de az említett szerződés e feltétel nélkül nem maradhat fenn.

79 A kérdést előterjesztő bíróság e tekintetben megjegyzi, hogy az érintett kölcsönök törlesztésének részletes szabályait és esedékességét meghatározó egyetlen feltétel tartalmaz egy olyan kikötést, amely szerint a fogyasztó a heti törlesztéseket csak készpénzben, a Provident Polska meghatalmazottjának közreműködésével tudja teljesíteni, annak a fogyasztó lakóhelyén tett látogatásai alkalmával. Úgy véli, hogy egy ilyen kikötés tisztességtelen, lényegében azért, mert nem szolgál más célt, mint azt, hogy olyan pozíciót biztosítson a hitelező számára, amelyben az jogellenes nyomást gyakorolhat az adósra. Következésképpen ezt a kikötést, és ennél fogva azon szerződés egészét, amelybe e kikötés illeszkedik, semmisnek kell nyilvánítani, mivel az említett kikötés törlésére korlátozódó beavatkozás csupán e kikötés tartalmának a felülvizsgálatát jelentené, annak lényegének módosításával. Márpedig az e kölcsönök törlesztése részletes szabályainak meghatározását lehetővé tevő egyéb kikötések hiányában lehetetlen lenne az érintett szerződéseket teljesíteni.

80 A fogyasztó és az eladó vagy szolgáltató közötti szerződésben foglalt feltétel tisztességtelen jellegének megállapításából eredő következményeket illetően a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a tagállamok előírják, hogy fogyasztókkal kötött szerződésekben az eladó vagy szolgáltató által alkalmazott tisztességtelen feltételek a saját nemzeti jogszabályok rendelkezései szerint nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve, és ha a szerződés a tisztességtelen feltételek kihagyásával is teljesíthető, a szerződés változatlan feltételekkel továbbra is köti a feleket.

81 A Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint e rendelkezés, és különösen annak második tagmondatának célja az, hogy a szerződő felek jogai és kötelezettségei tekintetében a szerződés által megállapított formális egyensúlyt a szerződő felek egyenlőségét helyreállító, valódi egyensúllyal helyettesítse, nem pedig az, hogy a tisztességtelen feltételeket tartalmazó valamennyi szerződést semmissé nyilvánítsák, mindamelllett, hogy az adott szerződésnek főszabály szerint úgy kell fennmaradnia, hogy csak a tisztességtelen feltételek elhagyása jelentsen bennük változást. Feltéve, hogy ez utóbbi feltétel teljesül, a szóban forgó szerződés fenntartható, amennyiben a

belső jogszabályok értelmében jogilag lehetséges a szerződés ily módon való fenntartása, a tisztességtelen feltételek nélkül, amit objektív megközelítés alapján kell vizsgálni (lásd ebben az értelemben: 2019. október 3-i Dziubak ítélet, C-260/18, EU:C:2019:819, 39. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

- 82 Ez az objektív megközelítés többek között azt jelenti, hogy a szerződő felek egyikének helyzete nem tekinthető a tisztességtelen feltételt vagy feltételeket tartalmazó szerződés jövőbeli sorsát meghatározó szempontnak, így annak a nemzeti bíróság általi értékelése, hogy e szerződés e feltételek nélkül is fennmaradhat-e, nem alapulhat kizárólag azon, hogy a szerződés egészének semmissé nyilvánítása a fogyasztó számára esetlegesen előnyös lenne (lásd ebben az értelemben: 2021. április 29-i Bank BPH ítélet, C-19/20, EU:C:2021:341, 56. és 57. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 83 A 93/13 irányelv 6. cikke (1) bekezdésének második tagmondata tehát nem határozza meg a szerződés tisztességtelen feltételek nélküli fennmaradásának lehetőségét szabályozó szempontokat, hanem a tagállamokra bízva azon szabályok meghatározását, amelyek alapján a szerződésben foglalt feltétel tisztességtelen jellegének megállapítása és e megállapítás konkrét joghatásai megvalósulnak. Mindenesetre az ilyen megállapításnak lehetővé kell tennie azon jogi és ténybeli helyzet helyreállítását, amelyben a fogyasztó e tisztességtelen feltétel hiányában lett volna (lásd ebben az értelemben: 2016. december 21-i Gutiérrez Naranjo és társai ítélet, C-154/15, C-307/15 és C-308/15, EU:C:2016:980, 66. pont).
- 84 Következésképpen, ha a nemzeti bíróság úgy ítéli meg, hogy a belső jogának vonatkozó rendelkezései alapján valamely szerződésnek az abban szereplő tisztességtelen feltételek nélküli fenntartása nem lehetséges, a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdésével főszabály szerint nem áll ellentétben az érvénytelenségének megállapítása (2019. október 3-i Dziubak ítélet, C-260/18, EU:C:2019:819, 43. pont).
- 85 Mindazonáltal annak a jogi és ténybeli helyzetnek a helyreállítására irányuló célt, amelyben a fogyasztó a tisztességtelen feltétel hiányában lett volna, az arányosság elvének tiszteletben tartásával kell megvalósítani, amely elv az uniós jog olyan általános elvének minősül, amely megköveteli, hogy az e jogot végrehajtó nemzeti szabályozás ne lépje túl az elérni kívánt cél megvalósításához szükséges mértéket (lásd ebben az értelemben: 2023. június 15-i Bank M. [A szerződés semmissé nyilvánításának következményei] ítélet, C-520/21, EU:C:2023:478, 73. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 86 Következésképpen, hacsak azon következmények objektív megközelítés alapján történő meghatározása, amelyeket valamely kikötés tisztességtelen jellegének megállapításából az e kikötést tartalmazó szerződés fennmaradásának kérdését illetően a nemzeti jog alapján kell levonni, nem hagy mérlegelési mozgásteret vagy értelmezést a nemzeti bíróság számára, a nemzeti bíróság nem állapíthatja meg e szerződés semmisségét, ha az a jogi és ténybeli helyzet, amelyben a fogyasztó e tisztességtelen feltétel hiányában lett volna, az említett szerződés fenntartásával is helyreállítható.
- 87 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a nemzeti bíróság a tisztességtelen feltételt a nemzeti jog valamely diszpozitív rendelkezésével vagy a szóban forgó szerződés feleinek megállapodása esetén alkalmazandó rendelkezéssel is helyettesítheti, azzal a feltétellel, hogy e helyettesítés összhangban van a 93/13 irányelv 6. cikke (1) bekezdésének céljával, és lehetővé teszi a szerződő felek jogai és kötelezettségei közötti valódi egyensúly helyreállítását. Mindazonáltal e kivételes lehetőség azokra az esetekre korlátozódik, amelyekben a tisztességtelen feltétel érvénytelenségének

megállapítása arra kötelezné a bíróságot, hogy a szerződést teljes egészében semmisítse meg, és ezzel a fogyasztót különösen káros következményeknek tenné ki, és ezáltal a fogyasztót hátrány érné (lásd ebben az értelemben: 2015. január 21-i Unicaja Banco és Caixabank ítélet, C-482/13, C-484/13, C-485/13 és C-487/13, EU:C:2015:21, 33. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat; 2023. január 12-i D. V. [Ügyvédi munkadíjak – Óradíj elve] ítélet, C-395/21, EU:C:2023:14, 60. pont).

- 88 A jelen ügyben a kérdést előterjesztő bíróság kizárja ezt az eshetőséget, mivel az érintett szerződések semmisségének megállapítása nem lenne hátrányos az azokat aláíró fogyasztókra nézve.
- 89 Arra is emlékeztetni kell, hogy a 93/13 irányelv rendelkezéseivel ellentétes az, ha a tisztességtelennek ítélt feltételt az annak tisztességtelenségét megalapozó elemek elhagyásával részben fenntartják, amennyiben az ilyen kizárás e feltétel tartalmának lényegét érintő megváltoztatását eredményezné (2021. április 29-i Bank BPH ítélet, C-19/20, EU:C:2021:341, 70. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 90 Nem ez a helyzet azonban akkor, ha valamely feltétel tisztességtelen eleme a többi rendelkezéstől eltérő olyan szerződéses kötelezettségből áll, amely tisztességtelen jellege egyedi vizsgálat tárgyát képezheti (lásd ebben az értelemben: 2021. április 29-i Bank BPH ítélet, C-19/20, EU:C:2021:341, 71. pont), mivel az ilyen kötelezettséget előíró kikötés elválasztható az érintett feltétel többi rendelkezésétől.
- 91 A 93/13 irányelv ugyanis nem követeli meg, hogy a nemzeti bíróság a tisztességtelennek nyilvánított feltételen kívül azokat a feltételeket is mellőzze, amelyeket nem minősített annak, mivel az ezen irányelv által követett cél arra irányul, hogy védjék a fogyasztót és helyreállítsák a felek közötti egyensúlyt azáltal, hogy a tisztességtelennek tekintett feltételek alkalmazását mellőzik, de főszabály szerint fenntartják az érintett szerződés többi feltételének érvényességét (2021. április 29-i Bank BPH ítélet, C-19/20, EU:C:2021:341, 72. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat). Ez az értelmezés érvényes ugyanezen rendelkezés különböző kikötéseire is, amennyiben a tisztességtelen feltétel elhagyása nem sérti magának e feltételnek a lényegét.
- 92 A jelen ügyben az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik, hogy az egyetlen feltétel, amely meghatározza az érintett kölcsönök törlesztésének összes feltételét, mint például a fizetendő összegeket és a különböző esedékességeket, tartalmaz egy olyan kikötést is, amely azon konkrét szabályokra vonatkozik, amelyek szerint e törlesztéseket teljesíteni kell, azaz az adós lakóhelyén a hitelező meghatalmazottja kezéhez történő teljesítést.
- 93 A kérdést előterjesztő bíróság által az érintett szerződésekkel kapcsolatos körülmények összességére és a nemzeti jog releváns rendelkezéseire tekintettel elvégzendő értékelésre is figyelemmel úgy tűnik, hogy a fogyasztó fizetési kötelezettsége teljesítésének ilyen konkrét módjait meghatározó kikötés a jelen ítélet előző pontjában leírthoz hasonló egyetlen feltétel többi rendelkezésétől elkülönülő szerződéses kötelezettségnek minősül, és járulékos jellegű a szerződés azon elemeihez képest, amelyek e feltétel lényegét határozzák meg, mint például a fizetendő összegek és azon határidők meghatározására vonatkoznak, ameddig e fizetéseket teljesíteni kell. Egyébiránt úgy tűnik, hogy e kikötés elhagyása nem érinti magát az érintett feltétel lényegét, mivel a fogyasztó továbbra is az e feltétel által előírt egyéb feltételeknek megfelelően köteles teljesíteni törlesztési kötelezettségét oly módon, hogy a nemzeti jog alapján elfogadható bármely fizetési módot választ.

- 94 Végül hozzá kell tenni egyrészt, hogy a 93/13 irányelv hatálya alá tartozó szerződés valamely feltétele vagy adott esetben valamely feltétele elemének tisztességtelen jellege bírósági megállapításának főszabály szerint azon jogi és ténybeli állapot helyreállítását kell eredményeznie, amelyben a fogyasztó e feltétel vagy elem hiányában lenne (lásd ebben az értelemben: 2023. június 15-i Bank M. [A szerződés semmissé nyilvánításának következményei] ítélet, C-520/21, EU:C:2023:478, 57. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat). A tényleges érvényesülés elvének tiszteletben tartása tehát főszabály szerint az e helyzet helyreállítását lehetővé tevő intézkedések elfogadásától függ.
- 95 Másrészt a tisztességtelen feltételek tilalmának konkrét végrehajtását jelentő intézkedések nem tekinthetők ellentétesnek a jogbiztonság elvével (lásd ebben az értelemben: 2023. június 15-i Bank M. [A szerződés semmissé nyilvánításának következményei] ítélet, C-520/21, EU:C:2023:478, 72. pont). Ugyanis, figyelemmel különösen egyes belső eljárási szabályok, többek között a bírósági határozatokat jogerőre emelő belső eljárási szabályok alkalmazására, ez az elv nem sértheti a fogyasztókat a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdése alapján megillető azon jog lényegét, hogy egy tisztességtelennek minősülő feltétel nem kötheti őket (lásd ebben az értelemben: 2016. december 21-i Gutiérrez Naranjo és társai ítélet, C-154/15, C-307/15 és C-308/15, EU:C:2016:980, 67., 68. és 71. pont).
- 96 A fenti megfontolások összességére tekintettel a harmadik kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdését a tényleges érvényesülés, az arányosság és a jogbiztonság elvével összefüggésben úgy kell értelmezni, hogy azzal nem ellentétes, ha az eladó vagy szolgáltató és a fogyasztó között létrejött kölcsönszerződést semmisnek nyilvánítják olyan esetben, ha megállapítást nyer, hogy e szerződésnek csak az időszakosan esedékes összegek megfizetésének konkrét módjait meghatározó feltétele tisztességtelen, de az említett szerződés e feltétel nélkül nem maradhat fenn. Mindazonáltal, amennyiben valamely feltétel e feltétel egyéb kikötéseitől elválasztható olyan kikötést tartalmaz, amelynek tisztességtelen jellege egyedi vizsgálat tárgyát képezheti, és amelynek törlése lehetővé tenné a felek közötti valódi egyensúly helyreállítását anélkül, hogy ez érintené az érintett szerződés lényegét, e rendelkezés ezen elvek fényében értelmezve nem jelenti azt, hogy az említett feltételt, sőt e szerződést teljes egészében érvénytelennek kell nyilvánítani.

A költségekről

- 97 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (negyedik tanács) a következőképpen határozott:

1) A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv 3. cikkének (1) bekezdését

a következőképpen kell értelmezni:

amennyiben az eladó vagy szolgáltató és a fogyasztó között létrejött kölcsönszerződés kamatokon kívüli költségeire vonatkozó feltétel esetlegesen tisztességtelen jellegének vizsgálata ezen irányelv 8. cikkével összefüggésben értelmezett 4. cikkének

(2) bekezdése értelmében nem kizárt, az ilyen feltétel tisztességtelen jellege megállapítható annak figyelembevételével, hogy e feltétel e fogyasztó részéről az ellenértékként nyújtott szolgáltatáshoz képest nyilvánvalóan aránytalan összegű díj vagy jutalék megfizetését írja elő.

2) A 93/13 irányelv 7. cikkének (1) bekezdését, a hatékony érvényesülés elvére figyelemmel

a következőképpen kell értelmezni:

azzal ellentétes az olyan – az ítélkezési gyakorlat által meghatározott módon értelmezett – nemzeti szabályozás, amely ahhoz, hogy helyt lehessen adni a fogyasztó által az eladóval vagy szolgáltatóval kötött szerződésben szereplő tisztességtelen feltétel alkalmazhatatlanságának megállapítása iránt indított keresetnek, megköveteli az eljáráshoz fűződő érdek fennállásának bizonyítását, mivel úgy tekintik, hogy az ilyen érdek hiányzik, ha a fogyasztónak lehetősége van a jogalap nélkül megfizetett összegek visszatérítése iránti keresetet indítani, vagy erre az alkalmazhatatlanságra a fogyasztó hivatkozhat saját védelmében az ellene ezen eladó vagy szolgáltató által e szerződéses feltétel alapján indított teljesítésre kötelezés iránti keresettel szemben benyújtott viszontkeresetben is.

3) A 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdését, a hatékony érvényesülés, az arányosság és a jogbiztonság elveire figyelemmel

a következőképpen kell értelmezni:

azzal nem ellentétes, ha az eladó vagy szolgáltató és a fogyasztó között létrejött kölcsönszerződést semmisnek nyilvánítják olyan esetben, ha megállapítást nyer, hogy e szerződésnek csak az időszakosan esedékes összegek megfizetésének konkrét módjait meghatározó feltétele tisztességtelen, de az említett szerződés e feltétel nélkül nem maradhat fenn. Mindazonáltal, amennyiben valamely feltétel e feltétel egyéb kikötéseitől elválasztható olyan kikötést tartalmaz, amelynek tisztességtelen jellege egyedi vizsgálat tárgyát képezheti, és amelynek törlése lehetővé tenné a felek közötti valódi egyensúly helyreállítását anélkül, hogy ez érintené az érintett szerződés lényegét, e rendelkezés ezen elvek fényében értelmezve nem jelenti azt, hogy az említett feltételt, sőt e szerződést teljes egészében érvénytelennek kell nyilvánítani.

Aláírások